

Posudek oponenta na bakalářskou práci Marty Holčákové „Příběhy přírodovědného nadání – kvalitativní studie vývoje nadaných mladých dospělých“

Bakalářská práce je dělena tradičně na teoretickou (literární) a empirickou část. V literární části podává autorka poměrně obsáhlý přehled koncepcí a modelů nadání a talentu, a faktorů ovlivňujících jejich vývoj. Tato oblast byla u nás dobře zmapována autory jako je Hříbková, Dočkal a Portešová a bakalářská práce zde sotva může přidat něco podstatného. Autorka ovšem prokazuje svoji dobrou orientovanost a ucelený přehled o problematice, který čerpala také z poměrně četných cizojazyčných pramenů. Ve svém seznamu literatury uvádí celkem 20 anglických titulů (byť devět z nich je ze dvou souhrnných „handbooků“), ze kterých zjevně opravdu čerpala.

Literární přehled je strukturován tematicky. Jako nedostatek ovšem vidím, že uvnitř kapitol jsou názory autorů řazeny prostě jeden za druhým bez nějaké další propojenosti, resp. bez zřetelné myšlenky, kterou by autorka v prezentaci pramenů sledovala, bez komparace nebo aspoň shrnutí.

Kapitola 4, která se má týkat determinant výjimečných výkonů v oblasti matematiky a přírodních věd, tedy vlastního tématu práce, je paradoxně nejméně rozpracovaná a působí odbytým dojmem.

Autorka provedla kvalitativní vícepřípadovou studii se čtyřmi respondenty – mladými dospělými ve věkovém rozpětí 21 – 27 let, vesměs studujícími VŠ (v jednom případě již doktorské studium).

Jde spíše o ministudii (od bakalářské práce lze ale sotva čekat více), a to jak rozsahem vzorku, tak rozsahem rozhovorů. S každým respondentem vedla zhruba hodinový rozhovor. Přepisy jsou uvedeny v příloze, mají rozsah 53 stran a jsou poctivou dokumentací práce, kterou autorka při sběru dat odvedla.

Cílem výzkumu prý bylo „popsat a analyzovat faktory, které mladí dospělí projevující v některé oblasti přírodní vědy výjimečné nadání, považují za rozhodující pro svůj dosavadní vývoj a budoucí kariéru v oblasti svého nadání“ (s. 22). Takto formulováno to působí, že autorku zajímá především diskurs, který o nadání vedou sami nadaní. Při analýze samotné ovšem jako by autorka často považovala to, co respondenti o sobě říkají, za realitu samu. To ovšem např. při otázkách po původu jejich nadání působí bizarně: máme např. mít za potvrzené, že nadání je do značné míry vrozené, protože o něm tak nadaní mluví? Ale subjektivismus a vzpomínková zkreslení se dají očekávat i ve vztahu k sociálním faktům. Obávám se, že autorka to nijak nebere v úvahu.

Autorka se snaží prezentovat analýzu všech rozhovorů (případů) v jednotné struktuře vycházející z Mönksova modelu nadání. U každého respondenta tak člení poznatky z rozhovoru na ty, které se týkají sociálního prostředí (probírá zde školní historii respondenta, vztahy s vrstevníky a rodinné prostředí), a osobnostní charakteristiky (motivace – sebepojetí – schopnosti). Kromě toho přidává ještě kategorii budoucnosti a životních cílů.

Taková struktura by mohla poskytnout vzájemnou srovnatelnost jednotlivých případů. Autorce se to ovšem nemůže zcela podařit, protože jednotlivé kategorie jsou nasyceny u různých respondentů velmi různě. Má to podle mého názoru dva důvody. Prvním je omezený rozsah rozhovorů, resp. jediný rozhovor s každým z respondentů. Pokud autorka nechtěla přejít k řízenému rozhovoru (a oceňuji, že to neudělala), je logické, že těžiště jednotlivých rozhovorů byla rozdílná a různá témata byla zmíněna různě rozsáhle.

Druhým důvodem ovšem je, že autorka rozhovory nevytěžila úplně. Pak např. pomíjí u Heleny kategorii motivace, jako by se o ní bývalo nemluvilo, ačkoli v rozhovoru mj. zaznělo: „... taky nejsem takový ten typický studijní typ, že bych dobrovolně během semestru četla

něco nebo připravovala se na hodinu. Tak to určitě ne, tak to bylo vždycky, i na gymplu jsem byla hodně líná.“ (Přílohy, s. 36).

Někdy pochybuji o autorčině interpretaci – např. u Mariiných vztahů s vrstevníky (s.29) a podobně u důvodů špatných vztahů Aleše (s. 36).

Místy na mě prezentace kazuistik působí, jako by autorka poněkud podlehla novinovému stylu reportérských koláží a spolu s tím i některým novinovým klišé o nadaných.

V Diskuzi, která shrnuje výsledky práce, se konstatuje důležitost podpory rodiny. To je nejspíše oprávněný závěr, ale samotné rozhovory a jejich analýza toho moc neříkají o povaze takové podpory. Přitom z rozhovorů je patrné, že byla v každém z případů kvalitativně velmi odlišná.

Přínosné – protože ne běžné – je postižení přínosu školy (jednotlivých učitelů), jejichž prostřednictvím bylo nadání ve třech ze čtyř případů identifikováno a rozvíjeno.

Zajímavá je také diferencovanost představ o budoucnosti, v nichž jen u Marie sehrává oblast jejího nadání a zájmu zcela ústřední roli.

Ostatní závěry jsou spíše pouhé ilustrace toho, co někdy může být součástí příběhu nadané/ho a někdy nemusí.

K formální stránce práce:

Práce má potřebné formální náležitosti. Je zřetelně a logicky strukturovaná a přehledná.

Slabší je jazykové zpracování. Opakují se drobné jazykové neobratnosti či chybné vazby. Některé z nich zřejmě pramení z doslovného překladu. Občas najdeme i gramatické chyby, ovšem ne více, než je dnes bohužel „studentským standardem“.

Občas zarazí, že formulace, které jsou zřejmě doslovným překladem (a tedy citací), nejsou uvedeny jako doslovná citace (chybějí uvozovky) a na zdroj je odkazováno jako u parafráze. (Např. s. 16, druhý odstavec.) Většinou je ovšem práce s literaturou v pořádku.

Otázky pro autorku: Co přinesla její práce nového (přinejmenším pro ni samu)? (Myslím poznatkově, nikoli zkušenostně či „zážitkově“.) Kdyby z ní měla vyvodit nějaké poučení či doporučení, která by to byla?

Závěr:

Práce splňuje nároky kladené na bakalářskou práci. Literární i empirické části ovšem chybí především větší analytičnost a snaha dobrat se vlastních závěrů. Navrhuji hodnotit v závislosti na průběhu obhajoby jako dobrou, případně velmi dobrou.

V Praze 210. června 2013

PhDr. Miroslav Rendl, CSc.